

LIBOR JÓZSEF¹

160 ÉVES A MEZŐGAZDASÁGI GÉPGYÁRTÁS TÖRÖKSZENTMIKLÓSON

Jász- Nagykun-Szolnok megyében sokan nem tudják, hogy éppen azért, mivel az ország egyik legnagyobb élelmiszer előállító megyéje volt a XIX. században, a gépipar a megye egyik legrégebb gazdasági ágazata, amely alapjait egy egyszerű kovácmester, bizonyos Lábassy János rakta le, amikor 1848-ban az Almásy grófok uradalmában létrehozta kovácműhelyét. Nem sokkal ezután beköltözött Török-Szent-Miklóstra, ahol a Pestet Debrecennel összekötő – a mai 4-es - főúton vásárolt telken megépítette kis vállalatát, melyet az évek folyamán mintegy 20- 30 főt foglalkoztató gyárrá fejlesztett. Ez a vállalkozás túlélte Magyarország legkorábban alapított „magyar” gyárát is, a Vidats –féle gyárat, amely az 1870-es gazdasági válság hatásait nem tudta elviselni. Így elmondhatjuk, hogy ez a ma is létező gyár, igaz már nem az egykori nevéen, Magyarország legrégebb gyára. De minek is köszönhette a túlélést?

Erre egy szóval lehet válaszolni: az innovációnak.

Mit is jelent az innováció szó? Nézzünk meg két megközelítést:

klasszikus: az innováció egy új termék, egy új folyamat vagy új szervezési modell sikeres bevezetése a piacra. (Joseph Schumpeter)

napjainkban: az innováció egy ötlet átalakulása:

- a piacon bevezetett új, ill. korszerűsített terméké, vagy
- az iparban vagy a kereskedelemben felhasznált új, ill. továbbfejlesztett műveletté, vagy
 - valamely szolgáltatás újfajta megközelítésévé. (OECD ún. Frascati kézikönyvében²)

Mindkettőben közös az *új*, mint jelző, amely egy termékhez, szolgáltatáshoz illetve szervezéshez kapcsolódik.

Mikor új egy termék?

Akkor, ha bevezetési vagy felfutási szakaszban van; életkora szerint, ha 1-3 évesnél nem idősebb; jellege szerint, ha a cég vagy a piac addigi, hasonló termékeihez képest jelentős változást mutat használati értékében vagy jellemzőiben. A termék fogalmának széles értelmezése alapján új

¹ SZF MMF (Mezőtúr)

² Frascati manual 1992. Proposed standard practice for survey of research and experimental development

termék az az új technológia is, amivel azonos terméket jobb (megbízhatóbb) minőségben, hatékonyabban, környezetkímélőbben, nagyobb mennyiségben, olcsóbban, stb. lehet előállítani.

Az innováció tehát lehet: termék-, technológiai, szervezeti, piaci innováció.

A termék-innováció: egy technológiailag módosított termék forgalomba hozatala.

Technológiai innovációról akkor van szó, ha egy termék gyártástechnológiájában jelentős változás történik. Ez új termelő-berendezés, új menedzselési és szervezési módszerek, vagy mindkettő eredménye lehet.

A szervezeti és piaci innováció olyan tekintetben bír jelentőséggel elsősorban, hogy

- a szervezeti innovációk technológiai,
- a piaci innovációk pedig – elsősorban módosító – termék-innovációkat vonhatnak maguk után.

Az innováció fogalmához természetesen különböző tevékenységek is kapcsolódnak, úgymint:

- a kutatás-fejlesztés (K+F),
- a tervezés,
- a termelésben még nem alkalmazott technológia megvásárlása,
- a 'tárgyasult technológia' (gépek, berendezések) megszerzése,
- a felszerszámozás és engineering,
- a gyártás megindítása,
- az új termék marketingje,
- stb.

A K+F-hez még kapcsolhatóak az új termékkonceptiók megszerzésének és a technológia-transzfernek a mozzanatai³.

E felsorolás alapján elmondható, hogy Lábassy János szinte mindegyiket alkalmazta akkor, amikor 1848-ban létrehozta műhelyét. Ezt követően beindította iparszerű termelését a kovácsműhelyt felváltó gyárában, ahol földművelő eszközök gyártására helyezte a hangsúlyt.

Az 1860. szeptember 28-30. között Törökszentmiklóson megtartott kiállítás, amely első volt nem csak a városban, hanem a megyében is, egyik díjazottja volt ekéje, amely 18 eke közül lett győztes. Hormbsy rendszerű, de általa módosított öntött szántóvasú eszközről van szó.[4]

Az innováció gyakorlata

Az innováció egy gondolkodásmód, ami elsajátítható és a gyakorlatban alkalmazható.

A vállalkozásoknak, vállalkozóknak célrátörően kell keresniük az innováció forrásait, figyelniük a változásokat, illetve azokat a jelenségeket, melyek jelzik a sikeres innováció lehetőségeit. Ismerniük kell a sikeres innováció elemeit, szereplőit, ösztönzőit, kockázatát, gátjait.

Innováció = kockázat

- minden vállalkozásban, fejlesztésben, vagy lépésben van kockázat,
- a legnagyobb vállalkozási kockázat a bukás kockázata,
- amikor jól mennek a dolgok, a legnagyobb beruházás-elriasztó tényező a bukás kockázata („kell-e nekünk ezt a kockázatot vállalnunk?”)

³ (kivonat az OMF „Innovációs stratégia a versenyképességért” c. kiadványából, 1999.december)

- sok cég, legyen akár kicsi, akár nagy, csak akkor szánja rá magát innovációra,
- amikor a „szokásos ügymenetet” megzavarja a piac változása vagy más gazdasági folyamatok.

„Életrevalóságát üzemének a kitűnő termékeken túl alapuló létjogosultságát már a tény is fényesen igazolja, hogy a válságot túlélte, hogy sértetlenül került ki a megalapozatlan kisvállalkozások egész sorát elsöpítő gazdasági viharokból.”[5]

Az innováció szereplői

„Olyan, hogy innovatív vállalkozás, nem létezik. Csak innovatív emberek vannak.

Az innovatív emberek sokasága nagyon ígéretes, ugyanakkor veszélyes is.” (Tom Peters, 1987)

Az emberek kevesebb, mint 4%-a valódi újító (innovátor).

Körülbelül további 20% képes az ehhez szükséges készségeket elsajátítani és innovatívvá válni. A nagy többség (a maradék 76%) általában ellene van a „radikális” változásoknak és a „kockázatnak”. Ők ellenzik az innovációt, vagy tartózkodnak a változásoktól.

A 76% képes befolyásolni az innováció és a status quo egyensúlyát. (Lewin- féle egyensúly).

„E vitalitás alapja Lábassy János már említett örökösen új és tökéletesebb műszaki megoldásokat kereső, találó és gyakorlatba átültető vállalkozói egyénisége volt, amely szerencsésen találkozott a termékei kiválóságát féltő gonddal ügyelő iparos igényességével.”[5]

Az innováció ösztönzésének formái:

- ◆ Belső ösztönzőkön értjük az újítók ösztönzését és bátorítását, melyet össze kell kapcsolni az újításnak a megalapozott, strukturált üzleti tervbe való illesztésével.
- ◆ Külső ösztönzőkön az általános üzleti környezet ösztönzőit (pl. adókedvezmények) értjük melyek serkentik az innovációt.

„ A kiegyezés után a hazai gazdasági élet, ha araszolgatva is, de előbbre jutott. A legelőkből mind nagyobb földdarabot eke alá fognak ország szerte. Ehhez a munkához jó és tartós ekék feleltek csak meg. A termelés korszerűsítése érdekében jobb, nagyobb teljesítményű gépek gyártására igény volt.”[4]

Az innováció gátjai (főleg közép- és nagyvállalatoknál):

- technológiai gátak
- a függőleges integrációval és a pénzügyi partnerekkel kapcsolatos gátak
- a konkurencia válaszlépései
- a tapasztalatlanságból adódó gátak
- a szellemi tulajdonból adódó gátak
- a licencekkel és szabványokkal kapcsolatos korlátok

A külső gátak megsokszorozódhatnak, egymás hatását erősíthetik és gyakran nagy bukási esélyt jelentenek az innováció szempontjából, de akár a cégek szempontjából is.

Jó példa erre a Vidats-féle gépgyár tönkremenetele.

Szellemi tulajdon

A szellemi tulajdon két nagy csoportját különböztetjük meg:

- irodalmi, művészeti alkotások
- műszaki megoldások, termékek.

Ez utóbbival foglalkozik az iparjogvédelem, melynek területei:

- szabadalom
- használati mintaoltalom
- formatervezési minta
- védjegy
- földrajzi árujelző
- növényfajta-oltalom
- kiegészítő oltalmi tanúsítvány.

Ide soroljuk még a know – how –t is, bár erre nem terjed ki az iparjogvédelem.

Abban az időben még csak a szabadalmakat ismerték el, így a többi területről nem találni példákat.

Szellemi tulajdon lehet saját produktum, de meg is lehet vásárolni (licencia). Előfordulhat, hogy – elsősorban eljárások és konstrukciós megoldások esetében – a vállalkozás valamilyen tudatos üzletpolitikai megfontolásból (tehát nem hanyagság, vagy tájékozatlanság miatt) nem folytat le bejegyzési eljárást.

Szellemi tulajdon – szükség van rá?

Néhány gondolat a kérdés megválaszolásához:

- A szellemi tulajdon maga is az innováció stratégiai gátja lehet.
- Alacsony iparjogvédelmi tájékozottsági szint.

A szabadalmak beadása összetett, drága tevékenység.

- A szabadalmi eljárás időigényes tevékenység, ami igen nagy adminisztrációt is igényel az újtótól.
- Általában szükség van professzionális segítségre (szabadalmi ügyvivő) is.
- Kedvezőtlen jogérvényesítési tapasztalatok.
- A technológiai haladás felgyorsulása egyre inkább megkérdőjelezheti a védelem értékét meg kell becsülni a termék életciklusát és reprodukálhatóságát.

Az utóbbi két pont azokban az időkben talán még nem volt annyira jellemző, mint ma. Lábassy János mindezek ellenére élt szellemi tulajdonának levédetésével. Ehhez felkereste a Réthy János Mérnöki és Szabadalmi irodát és segítségükkel beadta szabadalmait elbírálásra. Jelenleg két szabadalmát ismerem, de az ez irányú kutatásaim még nem értek véget. Tudni kell, hogy 1896 évvel bezárólag a magyar szabadalmakat német nyelven írták és azokat Bécsben őrzik a szabadalmi tárban. Másik nehezítő tényező, hogy az 1890–es évek kezdetéig kézzel írták azokat. Azok olvasása nem egyszerű feladat, még német anyanyelvű műszaki szakembereknek sem. Szerencsére az élet úgy hozta, hogy Németországban találtam olyan történelmi gyűjteményt, melynek dolgozói készségesen segítettek e szabadalom olvashatóvá tételében.

Mindkét szabadalmának tárgya eke, melyeket még ma is használnak a kis gazdaságokban. A folyton a tökéletesebbé tételre való törekvést jól mutatja, hogy a szabadalom címében a jobbítás, javítás szót használja. Korai, fagerendélyes, majd későbbi vaskéire jellemző farcsavar alkalmazásával a szántás mélysége szabályozható volt, kellő stabilitásuk, könnyű kezelhetőségük miatt még ma is használhatók.

Az eddgiekből kitűnik, hogy Lábassy János kora egyik jelentős innovátora volt, hiszen egész tevékenységét a megfontolt, folytonosan a vevői igényeknek való megfelelés jellemezte, melynek eredményeként olyan termékekkel tudta a cégét versenyképesé tenni, melyek alkalmazkodtak a

mindenkori felhasználási körülményekhez, iparjogilag le voltak védve, így a konkurenciával szemben biztonságot nyújtottak.

Dr. Káposztás István így értékeli életművét: „jól vezetett kiváló minőségű árukkal piacra lépő műhelyt hozott létre...meg kellett rekednie tőkehiány miatt a vidéki ekegyarak között egynek.”[5]

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. MTESZ J-N-SZ megyei Szervezete: Kis- és középvállalkozások működése az Európai Unióban tanfolyam Szolnok 2004, CD
2. Jász Nagykun-Szolnok megye Innovációs Stratégiája (Laser Consult Műszaki-Tudományos és Gazdasági Tanácsadó Kft.)
3. Birkás László: Az innováció néhány problémája
4. T and T Alapítvány :Kis –és középvállalkozások tréningje 2005.02.08. Budapest
5. Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára IV., 1851.
6. Szabó Antal: Lábassy János életéről. Fejezetek Törökszentmiklós múltjából II. Törökszentmiklós, 2005.
7. Dr. Káposztás István, Szilágyi Gábor: A Törökszentmiklói Mezőgazdasági Gépgyártás története. Kézirat. 1972. Bp.

ABSTRACT

Jász-Nagykun-Szolnok county was one of the biggest agricultural county in the XIXth century, and because of it the machine industry was the oldest field. The oldest machine factory in Hungary was founded by a simple black smith, named János Lábassy in 1848. His little smith workshop was in the estate of earl Almásy in Törökszentmiklós. The workshop developed to a factory with 20-30 workers in the village. Thus the names and the owners were changed, the factory is working today too. How is it possible? The economic conditions are changed from time to time, but there are some constant solution method to help survive the difficult periods.